

Odlazak

Novela

(Izvadak)

Karsten Krampitz

Reagiranja

U «Steinburger Allgemeine» od 7. ožujka 2006. izvješćujete: «Prije i nakon smrti Benna Wuttkea bilo je mnoštvo licemjera, ali samo jedan Juda – IM «Karanfil» alias Ulrich Schwenke.» - Tvrdim: Ni u jednom trenutku nisam bio neslužbeni suradnik Ministarstva za državnu sigurnost Njemačke Demokratske Republike.

Steinburg, 14. ožujka 2006.

Odvjetnik Stefan Eisenmann u ime Ulricha Schwenkea, župnika i.R.

Cvijeće je opasno. Jeste li to znali? Najprije u to nisam htio vjerovati; umjetnik je o tome pričao danima nakon čina:

«Pastore Schwenke», rekao je, «tamo svakog jutra leži mali buket.» Samo na tom mjestu, niti tri koraka od crkvenih stepenica, pored telefonske govornice koja je tad još tamo stajala. Zapaljeni benzin je na pločniku ostavio krug tamnoplave boje, koji zaposlenici gradske čistoće dugo nisu uspjeli ukloniti – poput ožiljka na bazaltu.

Policija je najčešće morala intervenirati zbog karanfila, kao što je učinila i tog dana: drugovi narodne policije su se ipak požurili kako bi uklonili natpis koji je brat Wuttke postavio na krov vozila.

S vremenom su se problemi sa cvijećem ublažili, ali nisu posve nestali. Znade, tamo su ponekad i u podne ležali karanfili. Što se može? Nije zabranjeno u prolazu spustite cvijet. I svaki put bi dva gospodina iskočila iz Lade, koja je tamo imala rezervirano parkirno mjesto; jedan muškarac koji bi uklonio corpus delicti, i drugi koji bi mu pritom čuvao leđa.

*

Danas se naša crkva na trgu više smatra muzejom, međustanicom za skupine turista. «Pogledajte! Ovdje se TO dogodilo!»

Ljudi koji ovdje žive više nisu ni praznovjerni. U ovom gradu svevišnji je glasina; ljudi su zaboravili da su zaboravili Boga. Bog ne postoji.

Bog je onaj koji daje.

Ali zašto vam ja to pričam? Objavite pismo mog odvjetnika. I potom se okanite toga, moj gospodine. Cui bono? Čitava priča je izazvala previše nedaća. I uostalom: vaš članak je već odavno objavljen, poznati su nam vaši odgovori. Jeste li možda sad u potrazi za prikladnim pitanjem?

Tako je to u novinarstvu, zar ne?

Dobili ste pola stranice u lokalnoj rubrici. Ipak. Svojedobno nismo ni osmrtnicu smjeli predati na objavljivanje. – I ne samo to! Gospodin novinar nakon toga ima slobodnog vremena da se bolje upozna s predmetom svog tobožnjeg istraživanja.

Već sam rekao svojoj ženi: «Taj čovjek ima hrabrosti pojaviti se ovdje.»

Čovječe, s kim je prije toga razgovarao?! S drugim novinarima? Uvijek ista stvar: o godišnjicama jedan prepisuje od drugog. Ili kao Vi, moj dragi, iz nekakvih spisa. Što ti spisi znaju o meni kao čovjeku? Tko sam doista? Zaista ne više od zbroja svih upisanih događaja u vezi mene?!

Sramotno. Išćupali smo telefonsku žicu iz zida; novi broj neće stajati u telefonskom imeniku. Bilo je nepodnošljivo: svi ti nepoznati ljudi koji su

smatrali da vas u bilo koje doba dana i noći mogu grditi. Moju ženu su uznemiravali tijekom kupovine – zbog mene. Ali sve to već znate.

Ne znate vi ništa.

Juda. Da ne bi. Vi ste mi neki stručnjak.

Nije li to onaj kojemu je Isus navodno rekao: «Učini brzo to što moraš!» Recite mi kako je to moguće: otkriti skrovište nekoga tko vodi javni život? Nekoga za kojeg čitav svijet zna gdje boravi.

I što očekujete od mene? Trebam li i *ja* svoju čast braniti užetom?! Tko ste vi? Tko vam daje pravo da širite takve glasine? Ne znate ništa. Nemate ništa.

Nikakvu izjavu vezanu za moje obveze s mojim potpisom.

A onda tek taj kič. Molim vas, već dok čitam to patetično smeće. Smijem citirati? «Vrijeme liječi sve rane...» - Zaboravite na to; samo vrijeme je rana. Bolest koju ću ubrzo svladati. Za nekoliko tjedana imat ću sedamdesetosam godina. Razumijete? Dakle ubrzo ću nestati i netko drugi će mi postavljati pitanja.

Ne, dragi moj, neću se pred vama opravdavati.

Uostalom još uvijek podliježem obvezi šutnje svećenika, čak i u mirovini. Ne smijem s vama pričati o svemu i svima. To vam je smiješno, ne? Tobožnji doušnik koji se poziva na obvezu šutnje. – Ako to nije dobra priča?! Dobivate li zbog ove zbirke propovijedi nešto poput nagrade za ulov? Samo pitam. Vaš trud i vaša hrabrost moraju se nagraditi! Vući lava za rep, kad je lav već mrtav, to se ne usudi svatko.

Odvjetnik mi je ispričao da ste izvorno iz Kassela. Tako dakle.

Četrdesetogodišnji lokalni urednik iz Hessena? Moj gospodine, daleko ste dogurali. Moja žena je već mislila: «Zašto *mi* ne objasnimo ljudima iz Kassela,

kako su *oni* živjeli?» Da, zašto ne? Dakle, ja bih rado bacio pogled u Vaš dosje. Može?

Ah, zar je to već dio intervjua? Snimate li već?

Kakva je to buka?! Lenchen! Kakav lavež. DOVRAGA! Lene, što pas radi vani? LENCHEN, PAS!!! Idi pogledaj, molim te. Naš pas je gotovo posve slijep. Sad laje uvijek iz straha. Ali što se može? – Zatvorit ću prozor. Trenutak, molim.

*

Kad bih još jedanput mogao s njim razgovarati? Pitao bih ga: brate Wuttke, nisi li u Bibliji pročitao da su bol i jad dio života? Da su svjedoci s veseljem trpjeli ono što im je bilo zapovijedeno? Apostoli su zapisali, «One su najava pravednog Suda Božjega: da ćete se naći dostojni kraljevstva Božjega za koje i trpite.» I apostol Pavle je rekao: «Mi se dičimo i u nevoljama.» U poslanici Hebrejima piše: «s radošću su prihvatili otimanje dobara.» – Brate Wuttke, zar nisi to pročitao? Kako si se mogao odlučiti na takav korak?!

Zar ne trpimo jer nam je gospodar bio raspet?! Jedan koji je bespomoćno volio, koji nije prosvjedovao, koji se s križa molio za svoje krvnike i mučitelje, koji nam je rekao: «Ljubite neprijatelje, molite za one koji vas progone!»

*

Slušajte, ne želim ni sad govoriti loše o Bennu Wuttkeu. Ali on je doista imao tu karakternu osobinu: kategorije vremena i prostora teško je znao uskladiti. Ne samo da se nije držao dogovora – nego biste naišli na dvije, tri druge osobe koje bi doveo u isto vrijeme na isto mjesto. A pritom je vrijeme bila njegova istinska profesija. Brat Wuttke je kao župnik bio, kako mi to kažemo, «kasni početnik», jer je prvo radio kao urar. U samostanu bi se često zbog toga smijuljili: gluposti, urar koji uopće nema osjećaj za vrijeme? Koji uvijek kasni i koji je pritom jedan

od onih koji uopće ne spada u ovo vrijeme. Još ga vidim kako ukočeno stoji u svom iznošenom odijelu s neupaljenom lulom u desnoj ruci i mudruje o nekim sporednim stvarima. Pritom bi se ponekad prepustio čudesnim pjesmama svoje domovine. Istočnopruskoj «Milost!» Ili: «Čemu žurba? Ne dolaziš danas, možda sutra, prekосуtra sigurno...»

Istovremeno je zračio nekim nespokojem... – kako da ti objasnim? Jedanput sam sjeo u auto brata Wuttkea. Ne sjećam se više kuda smo se htjeli odvesti. Ja sam dakle htio staviti pojas, a čovjek se počeo smijati i pitao me ne vjerujem li više u «Gospoda Boga»?

Pa... Mogu li se Gospodu u svako doba i svagdje povjeriti? Ili ga tako izazivam? Nije li špica dobrodošla prilika kako bi se dokazalo postojanje Boga? – Radije ne. I čovjek je doista vozio kao luđak. Smije li se to reći, «lud»? Nekolicina ljudi i danas je mišljenja da je Benno Wuttke bio umobolnik.

Je li Jeremija bio lud kad je razbio sud i s jarmom na vratu hodao gradom? Ili Ezekiel koji je probio zid u jednom domu umjesto da koristi ulaz. Ili Isus kad je pred očima ljudi sklopio prijateljstvo s ološem preosjetljivim na svjetlost? – Tko ili što je ludo? I što je normalno?

U svakom slučaju, brat Wuttke je činio lude stvari. Jedanput je na Duhove pustio goluba u crkvi kako bi slikovito predočio Duha Svetoga. Na jedno drugo bogoslužje donio je telefon. Psalam 50, stih 15: «*Pozovi me u dan tjeskobe, ja ću te osloboditi!*»

Još se dobro sjećam jedne propovijedi: «*Ako se ne obratite i ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko.*» – Čitavo je vrijeme u rukama držao mače. Djeca koja su tamo sjedila sa svojim roditeljima... – taj sjaj u očima, ah. Brat Wuttke je ispričao kako je nedavno stavio mačića na peć, posve gore, i zatim ga dozivao: «Skoči mačiću» Ne boj se!» I doista, mali mačak mu je jednim skokom završio u rukama. Istu stvar je smjesta ponovio, istog dana s

mačićevom mamom. «Ne vrijedi. Nije skočila», rekao je brat Wuttke, «iako mi je mogla vjerovati.» Nema veze. Ionako će dobiti za jesti.

Kakve ideje tom čovjeku padaju na pamet! Od kovača si je za jedan sprovod dao izraditi teški željezni lanac kojega je tijekom propovijedi bacio na pod. Tako će biti jednoga dana kad odbacimo naše okove, rekao je.

*

On je već odavno zbacio svoje okove.

Brat Wuttke je katkad o tome pričao, ne, sanjario! Ah, da je bio pokajnički grijешnik, prosjak i skitnica, pa čak i lopov. Ali prije svega pijanac. No Isus, naš Gospodin, prišao je upravo njima. I oni k njemu – puni muka i krivnje.

Zašto je odabrao baš naš grad, brat Wuttke nije mogao objasniti. Mislim, Steinberg se jednostavno našao na putu. Benno Wuttke je tad bio posve iscrpljen. Njegov prvi brak i njegova radionica za izradu satova propali su istovremeno. Stoga je putovao zemljom, s istoka na zapad i natrag. Granica prema Zapadnoj Njemačkoj tad je još bila otvorena.

Benno Wuttke bio je na granici da se ubije od alkohola. Nije odbijao pomoć – ali nije je bilo. Jedanput je provalio u dućan, i to sredinom tjedna, usred dana! Ušao je kroz podrumski prozor u skladište, zgrabio dvije boce rakije i bućio – namjerno! – tako da je čovjek s blagajne došao pogledati. Neka izvoli pozvati policiju i zaustaviti to mučenje. I što je učinio taj čovjek? Otvorio mu je čak i vrata! Još je i namignuo Bennu Wuttkeu! Da ne bi: `U redu. Znam što ti sad treba. Hajde, bježi!` Naposljetku, to nije bio njegov dućan.

Kad je brat Wuttke godinama kasnije o tome pričao, rekao bi:

«Ne, takvu ispičuturu kao što sam bio ja još nitko nije vidio.»

*

Benno Wuttke je takoreći bio na obrtničkom putovanju – ali ne kao urar. Može li se uopće ići na obrtničko putovanje kao urar? Može li se ići na neko gradilište i pitati: «Dobar dan, ima li ovdje satova koje treba popraviti?» Nije ni važno. Čovjek se skitao, i u Steinburgu je želio izvesti trik, čekati pred crkvama i grobljima dok ljudi ne bi počeli izlaziti. To je uobičajena stvar. Ili tlačiti pastora pred vratima njegova stana: «Hvaljen Isus! Poštena skitnica moli za milostinju.» I od tog novca se napijete. Naš Benno Wuttke bio je relativno dobro «zbrinut» za taj dan, da ne bismo rekli, mrtav pijan.

U tom stanju – zapravo je već bio na putu da napusti grad – pozvonio je Kristovoj zajednici u zgradi od opeke. Kasnije su mu ispričali da je sporo govorio i crkvenjaka pitao može li se kod gospode obrijati.

«Obrijati?», pitao ga je crkvenjak. – Da, jer će inače izgledati «kao skitnica.»

O Bože, jadni! Ne želim im se narugati: oni su ipak najbliži Bogu. Benno Wuttke posve je sigurno bio *bogate* mašte, lakrdijaš, i to vrlo talentiran: kakva nevolja, posve nezaslužena. Ljudska sudbina dramatičnih razmjera, i jad. Ostatak priče znate i sami. Nekoć je Benno Wuttke sam ukrašavao svoje legende: imao je toliko sreće. Kao da su pravednici pitali kralja: Gospodaru, kad smo te vidjeli gladnog i dali ti jesti? Kad si bio žedan, i mi smo ti dali piti? Gluposti, u kršćanskoj zajednici svi su jednostavno bili nevjerojatno ljubazni. Nakon brijanja uslijedio je krevet, vruća kupka, ručak, novi kaput, i ubrzo poslije toga Brunna Wuttkea je prvi put obuzeo osjećaj pobožnosti.

Danas se gotovo više nitko ne sjeća Kristove zajednice, barem ne u našem gradu. Ona je bila mala Slobodna crkva. Bili su smješteni u kući nedaleko izlaza s autoceste. U najboljem slučaju bi dvadeset ljudi došlo na bogoslužje u nedjelju; kao student teologije bio sam tamo jedanput ili dva puta iz radoznalosti. Prvotna zajednica bila je daleko veća, premda se radilo o otcjepljenju otcjepljenja: ti su se ljudi davno prije rata odvojili od tradicionalnog

pentekostalizma, svoje stare Slobodne crkve – ali ne ovdje kod nas, nego pretežno u Istočnoj Pruskoj. Ta mala zajednica na rubu grada bila je dakle, ako želite, zagranična crkva *en miniature*. Službeno tako nešto nikad nije ni postojalo. Još nam je i to trebalo: prognanička crkva!

Kako god, brat Wuttke, koji vjerojatno od djetinstva nije stupio u crkvu, čak ni u vrijeme najvećih nevolja, iako kažu: Nevolja uči moliti – on je svoj dolazak u Kristovu zajednicu rado idealizirao, pričao je o doživljaju buđenja, kao da se tog dana probudio iz duga, grozničava sna.

Pritom su ga ti ljudi prvo odveli u bolnicu; to je bilo nekoliko dana poslije, inače bi taj čovjek pao u delirij.

*

Najčešće ga je posjećivala Ellen, njegova buduća žena. Njezina obitelj bila je ta koja je Benna Wuttkea prva primila k sebi. Ellen je u to vrijeme čistila bolnicu i tako se mogla brinuti malo i za njega. Pobrinula se za odjeću, donosila voća, ako ga se moglo kupiti, i općenito je rado s njim razgovarala.

Benno Wuttke je oduvijek bio dobar zabaljač, šarmantan i rječit. Bože, trebali ste ga čuti! Najgore je: malo-pomalo zaboravljam njegov glas. Šteta za to. Ne živi više puno ljudi s kojima se o tome može razgovarati. Danas toliki tvrde da su ga poznavali – ali nitko od njih ga nije čuo. S malo riječi je znao dirnuti u dušu. To je zvučalo kao: `Ne brini, ja ću se za to pobrinuti. Sve će biti dobro.`

Ellen je voljela kad je Bruno Wuttke pričao o budućnosti i gubio se pritom u snovima. Stari ljudi iz Kristove zajednice još uvijek su kovali planove za prošlost. To nam je poznato: «Ah, sjećaš se? Prije *će biti* sve bolje!»

Kristovoj zajednici su osim Ellene pripadali samo gospoda u godinama. Starčiči za koje se pitate kako su uopće uspjeli prijeći preko Odre. Već dugo nije bilo krštenja, a s godinama sve više pogreba.

A Ellen? Ona je željela živjeti. Sad. – Ali kad je «sad»?

To da nema previše razloga za smijeh vjerojatno je slabost kršćanstva. Biblija prepoznaje premalo istinske radosti u zemaljskom životu. U Novom zavjetu nema ni riječi o sreći. Čudno, zar ne? Pritom je baš sreća bila «uskraćena». Za Ellen, ona je ležala u bolnici, u velikoj sobi s osam kreveta, odmah naprijed kraj vrata. Sreća je opet mogla hodati uspravno bez ičije pomoći. Čak se htjela i prošetati. Sreća se obrijala, oprala kosu i očešljala i zapravo je bilo prilično ugodno gledati je. Tako je to barem Ellen ispričala. Benno Wuttke zavrnuo je rukave svog kućnog haljetka. Ellen je jednostavno morala zagladiti kudrave dlake na njegovim podlakticama.

Pritom Ellen na početku nije bila baš oduševljena: Kad joj je otac te večeri rekao da će taj čovjek, taj stranac, spavati u maloj sobi, ona je bila uplašena, čak i pomalo razjarena. Koliko su čudni postali njezini roditelji. Oboje, otac kao i majka, jedva da su se mogli brinuti za sebe; njihove male mirovine jedva su bile dostatne za lijekove na crnom tržištu, stanarinu i drvo za ogrjev. Ellen je bila ta koja je kući donosila najviše novaca i robe. Ellen je bila ta koja je kuhala i brinula se o pranju rublja. A sad se otac vratio s druženja u župi s *jednim ovakvim!* Jednim koji se htio obrijati u crkvi! – To što se ne možete brižati u župnoj kući nije razlog da se čovjeka dovede kući. Roditelji su bili poput djece koja bi nakon igranja donijela sa sobom mačke skitnice, nesvjesni toga da se za ta stvorenja treba brinuti i oko njih truditi. Taj stranac tamo bio je danguba, jedan koji će raditi neprilike, koji nije pri zdravoj pameti i koji je pritom vjerojatno i ušljiv. A tek odbojni miris kojega je širio... – Tako je i bilo: već

sljedećeg dana morali su zbog njega pozvati liječnika koji je zatim samo odmahivao glavom.

Ali sad je – nakon tjedan dana u bolnici – nalikovao ljudskom biću. Snažan momak, posve drugačiji od muškaraca u Steinburgu, staraca i invalida ili razmetljivih mladića koji bi joj na ulici uvijek nešto dobacivali. Njegovo ime je bilo Benno Wuttke. Kakve je ruke imao! Toliko velike da nisu pristajale uz posao koji je po njegovim izjavama izučio. Ili je uvijek popravljao satove na željezničkim kolodvorima i na crkvenim tornjevima?

Tog su poslijepodneva zajedno sjedili na klupi, i Benno Wuttke je pričao o svijetu, satovima – i hrani: ah, njegov najveći san u životu je imati čitavo pečeno pile samo za sebe, jedno koje neće morati podijeliti s nekim. To bi bila istinska sreća, ona koju bi pamtio čitav svoj život. I dok je Benno Wuttke tako pričao, Ellen se učinilo da je netko otvorio prozor. To se nije dalo objasniti; niti Ellen to nije razumijela. Taj Wuttke nije rekao ništa značajno. No slušati ga bilo je kao... – kao disanje.

Ali već sam previše toga ispričao.

U svakom slučaju, Ellen mu je dan poslije donijela pečeno pile.

Molitve Benna Wuttkea bile su uslišane. Otkud joj to, želio je znati. Posve bez žigova?! Ah, kakvo veselje! Opet su oboje sjedili na klupi, daleko od stranih pogleda, i Benno Wuttke joj je ponudio krilo, ali Ellen je odbila. Ma ne, to je samo za njega. Neka uživa.

*

Godine u Kristovoj zajednici oblikovale su Benna Wuttkea. Članovi te Slobodne crkve osjećali su se pozvanim da provode posebnu kršćansku službu. O tome uopće ne želim dalje iznositi svoje mišljenje. Trebali ste vidjeti starog pastora!

Nedjeljom se taj nije žalio samo na nestajanje običaja i čudorednosti, nego je bjesnio i zbog nikotina i sladokusnosti – to su pak bili najneodgodiviji problemi. Nije mogao stalno kritizirati komunizam. Tako bi izazvao gnjev. Osim toga, Pavao govori da je svatko podložan vlasti, i Rimljani nisu bili ništa bolji od Crvenih. Prije toga se jednostavno nije trebalo birati Smeđe. – Teme koje su ostale za bogoslužje bavile su se svim zlim stvarima na svijetu, barem, katastrofama, nevremenom i da ne zaboravimo: krivovjerjem. To su sve trebali biti znakovi da će *njegovo* carstvo uskoro započeti, vladavina Isusa Krista! Htjeli su biti njegovi svjedoci.

Ono što je doista važno za tu zajednicu je njezino zajedništvo i sloga. Znae, ljudi koje trebaju jedni druge, na drugačiji način se međusobno ophode, ne na način koji nam je danas poznat i koji sami doživljavamo: kapitalizam je sloboda jednog od drugog; Isus, međutim, je sloboda *jednog za drugog*.

Dakako da je u ophođenju u zajednici postojala neka vrsta strogoće. Benno Wuttke je u crkvu jedanput trebao doći u «hlačama sa zakovicama»! «Milost!» Kakva bi to bila uzbuna. U zajednici su jako obraćala pažnja na to da se čestitost izražava i odjećom – i naravno u životnim obratima.

Tako je Benno Wuttke uskoro vršio uredan posao. Znae i sami, vrijeme je novac. I svako vrijeme treba svoje satove. U tom smislu je Benno Wuttke, koji je inače uvijek kasnio, došao baš pravodobno kako bi se u Steinbergu osamostalio kao urar.

S vremenom je počeo živjeti u skromnom blagostanju: naš Benno Wuttke je u svojoj radionici prilično živahno trgovao rabljenim stvarima svake vrste – pojasevima, loncima, pa čak i škarama! Tih godina se nigdje nije moglo nabaviti škare. Ali u njegovoj je ponudi najviše bilo satova, rabljenih ručnih satova. Golemo mnoštvo. Ne možete ni zamisliti odakle je dolazio taj velik broj ručnih satova!

Njegov dućan su s vremena na vrijeme posjećivali ruski časnici koji su od završetka rata bili stacionirani u Njemačkoj. Ti pripadnici Crvene armije još uvijek su bili puni tih stvari. Ručni satovi su kod njih jedno vrijeme bili neka vrsta valute. Sredstvo plaćanja čija je vrijednost međutim pala. To si danas ne možete ni zamisliti: ti muškarci su štedjeli satove!

Majstorski urar Wuttke sad im je pomagao da staru valutu zamjene novom. To se proćulo tako da je Benno Wuttke u stožeru steinburškog garnizona uživao dosta dobar glas. Mnogi časnici bi svoju zahvalnost izrazili bocom votke.

Votke!!! Benno Wuttke koji je bio beskrajno sretan jer je umaknuo molohu alkoholu, nije više popio «ni gutljaj». Nije mu preostalo ništa drugo nego da te poklone proslijedi kupcima. S malom nadoplatom za troškove, razumije se.

Benno Wuttke nije želio biti praznih ruku kad bude molio za ruku svoje Ellen. Njezini roditelji su, koliko ja znam, osjećali olakšanje zbog tog pitanja.

Njihovo vjenčanje je navodno bila veličanstvena svečanost. Bila je posljednja svadba u steinburškoj Kristovoj zajednici. Još je uslijedilo krštenje, ono

Karlchenovo. Još ćujem kako brat Wuttke izjavljuje: «roda je bila marljiva.»

Roda je donijela dijete već dva tjedna nakon vjenčanja! «Ćudo, zar ne?»